

Недостойна борба за заплати разтърси висшите училища

СНИМКА:
ИЛИЯНА
КИРИЛОВА

СИЛВИЯ ГЕОРГИЕВА

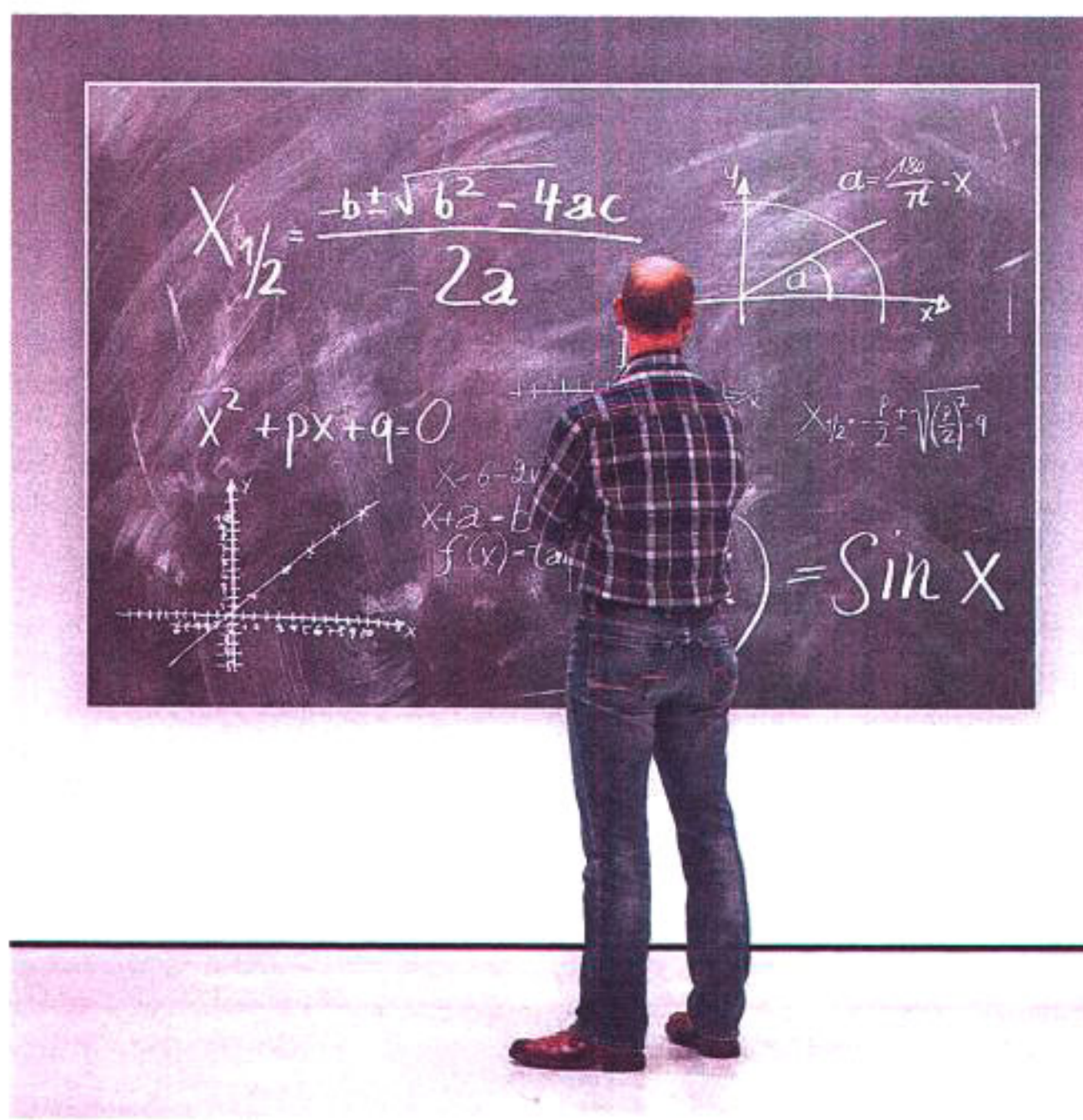
В обичайните безгънни ями на гържавния бюджет 20 млн. лв. са жълти стотинки. Във висшите ни училища обаче тази сума за увеличение на преподавателските заплати бе достатъчна да пороци недостойна борба. Месеци наред около тази допълнителна субсидия текат скандали и парите чакат разрешаването им. Междувременно кабинетът реши да увеличи минималната заплата за асистент от 1300 на 1500 лв. и това отвори нов фронт с ректорите. По стечение на обстоятелствата тази последна буря съвпадна с огласяването на имотните декларации, от които се видя, че за година някои ректори са увеличили с 50-60% възнагражденията си. Какво се случва с парите във висшето образование?

Парите следват студента... или качеството

Старият принцип „парите следват студента“ в последните години отстъпи пред растящата тежест на качеството на обучение, вкл. реализацията на завършилите и научните резултати. Днес близо 60% от парите за издръжка следва да се отпускат според качеството, но според ректори този процент далеч не е достигнат.

„По-важно е да видим доколко едно висше училище е стимулирано да повиши оценката си за качество. В кратък период това може да стане в най-голяма степен чрез подобряване на показателите за научни изследвания, но те са само косвена атестация за качеството. Нужно е и подобряване на качеството на преподаване и завишаване на изискванията към студентите“, посочва бившият просветен министър Красимир Вълчев. Приемането на обща методика за атестация на преподавателите бе

Някои университети вече изпълняват новите минимуми, но други се опасяват от фалит

Правителството вече има право да определя минималната заплата на асистент.

една от стъпките за това. Опитът на МОН да я наложи като условие за разпределяне на допълнителните 20 млн. лв. обаче не успя.

Обвързването на допълнителната

субсидия с методиката за атестация на преподавателите бе отменено от депутатите, но висшите училища все още не могат да получат обещаните пари. Това донякъде се

гължи и на разногласията как да се дават тези средства – като част от основната заплата или като бонуси. Бонусите зависят от волята на университетското ръководство, докато увеличението на заплатата е с постоянен характер. Част от университетите например смятат, че няма гаранция дали тези разходи ще бъдат обезпечени и за 2023 г.

Ще има ли нови минимални заплати

Решението за увеличение на основната асистентска заплата на 1500 лв. бе взето от кабинета на Кирил Петков в последния му работен ден. Според синдикат „Висше образование и наука“ към КНСБ проектът е имал съгласието на университетските ръководства. Веднага с идването на служебното правителство обаче ректорите обявиха, че това не е вярно. „Опасенията ни са, че ако това стане чрез повишаване на основните заплати, някои висши училища биха изпитвали сериозни финансови затруднения в началото на 2023 г., когато средствата, заделени за тази 2022 г., няма да са налични“, казва председателят на Съвета на ректорите акад. Лъчезар Трайков.

Масло в огъня наля и писмото на проф. Веско Панов, обърнал се към прокуратурата с молба да атакува пред ВАС постановлението за повишаване на минималната заплата. От Съвета на ректорите също го смятат за незаконосъобразно, защото не е подложено на предварително обществено обсъждане. В очакване на развързка в някои университети смятат, че не е редно да пристъпват към изпълнение на изискванията, за да не предизвикат правен хаос при отмяната им.

В крайна сметка Съветът на ректорите е поискал до изясняване на тези обстоятелства вузовете с финансови затруднения да не → 14

1500 лева

трябва да стане основната асистентска заплата според взето решение от кабинета на Кирил Петков.

13→ бъдат принуждавани да поемат необезпечени от гържавата дългосрочни ангажименти, а всяко да има оперативна свобода как да раздаде парите. Съветът е предложил на МОН и създаване на работна група за промени в методиката на определяне на гържавната субсидия, вкл. добавяне на нови елементи в нея като обособяване на издръжка на материалната база, разходи за спорт и пр.

Кой колко ще даде

„Решението за 1500 лв. минимална заплата е факт. Разпределението на парите като част от основните заплати вече се договаря в споразумения“, твърди председателят на ВОН към КНСБ Лиляна Вълчева. Някои ректори обаче са категорични, че няма да могат да направят минималната заплата 1500 лв. „Вероятно ще дадем парите като бонус. Другият вариант е да фалираме“, казват те. Някои университети даже не са достигнали прага от 1300 лв.

„Още на 1 юли повиших с 25% възнагражденията на академичния състав, с 20% на служителите и с 10% на помощния персонал. Не съм чакал 20-те млн. лв.“, коментира ректорът на Великотърновския университет проф. Христо Бонджолов. „В отпуснатите от кабинета средства липсват средства за осигуровки и клас проследено време. Парите на никого няма да стигнат, но ние ще компенсираме недостига със собствени средства, за да достигнем нивото от 1500 лв.“, коментира ректорът на Русенския университет проф. Христо Белоев.

„Парите стигат, но са осигурени до края на 2022 г. Въпросът е дали да бъдат дадени като допълнителни възнаграждения, или да бъдат увеличени основните заплати от 1 юли, без да има гаранции, че тези пари ще бъдат осигурени за 2023 г.“, казва ректорът на УНСС проф. Димитър Димитров. В Стопанската академия в Свищов пък са изчислили, че допълнителните средства, които ще получат от 20-те млн. лв., са само 1/2 от необходимите им средства за достигане на началните размери на основните заплати на академичния състав.

„20-те млн. лв. позволяват увеличение на основните заплати в СУ с 200 лв.: асистент – от 1300 на 1500, гл. асистент – от 1400 на 1600, доцент – от 1500 на 1700 и професор – от 1600 на 1800“, казва ректорът на СУ проф. Анастас Герджиков. По думите му висшите училища, които имат малко студенти или ниска оценка на качеството, разполагат с по-малко средства за издръжка на обучението, а оттам и заплатите им са по-ниски. „По принцип това не е лошо, защото създава конкуренция между висшите училища и води до повишаване на качеството. Проблемът е, че по този начин в много висши училища се достигна до много ниски основни заплати – 800-820 лв., които не съответстват на труда на преподавателите и не позволяват да се привлекат младите преподаватели“, казва той.

Предистория

Именно заради големите дисбаланси във висшите училища за първи път през 2021 г., наред със субсидията за издръжка на обучението, гържавата отпусна и 63 млн. лв. целеви средства за увеличение на заплатите до определени минимални нива.

Недостойна борба...

Във ВТУ заплатите вече са увеличени със собствени средства.
СНИМКА: ВТУ

Има опасения сред ректорите, че средствата за увеличението заплати няма да бъдат предвидени в бюджета 2023, казва акад. Трайков.

СНИМКА: БГНЕС

Година по-рано с промени в закона за висшето образование Министерският съвет получи право да определя минимална заплата за най-ниската академична длъжност в гържавните вузове. (Тогава минималното възнаграждение за асистент стана 1300 лв.) Изравнителната субсидия за гарантиране на минималните заплати за 2022 г. бе разчетена на 43.8 млн. лв., като впоследствие бяха гласувани и „размирните“ допълнителни 20 млн. лв. – отново за увеличение на заплати.

„Подход, при който всяка година е необходимо гържавата да заделя извънредно средства, за да покрива формираните бюджетни недостиги, следствие на прилаганата от самата нея политика по доходите в системата (единни минимални заплати), изкривява идеята за определяне на финансирането на висшите училища с оглед на качеството на обучение и съответствие с потребностите на пазара на труда“, смята акад. Трайков.

Време ли е за промяна на модела?

В споровете се натрупаха идеи за промяна в модела на финансиране на висшето образование. Според ректора на СУ проф. Герджиков няма как да се стигне до фалит на университети и липса на пари за 2023 г. Той обаче предлага да се намери начин из-

вънредното целево финансиране за гарантиране на минималните заплати да стане част от общата финансов формула. „Тази задача не е лека, защото двата вида финансиране са в противоречие – едното има за цел да даде повече средства на висшите училища с по-високо качество, а другото – да осигури средства за едно минимално ниво на основните заплати във всички университети независимо от качеството“, казва той.

„Може да се направи споразумение между МОН, синдикати и ректори, в което да се запише, че изравнителната субсидия ще е например само за 3 г., през които висшите училища ще трябва да оптимизират профила и вътрешните си структури, така че да обезпечат по-високите минимални заплати, без да се налага предоставянето на допълнителна субсидия“, предлага Красимир Вълчев.

Време е да се погледнат и големите разлики в заплащането на различните професионални направления. „Нормативът за някои от тях е 9 пъти по-висок от норматива в други, докато в повечето страни съотношението между най-ниския и най-високия норматив е най-много 1 към 5“, посочва проф. Герджиков.

Проф. Белоев от Русенския университет смята, че освен да се гарантира определен ръст на доходите, финансирането на вузове за напред трябва да отчита и годишната инфлация. „Когато имахме контрол на

входа, си подбиряхме кандидатите и имаме качество. Сега вратата е широко отворена“, коментира проф. Бонджолов от ВТУ. Според него във вузовете следва да се финансират не брой студенти, а определен брой щатове. „Държавата да определи щатните бройки за всеки университет, които да финансира. Ако някой вуз иска да има повече преподаватели, ще им плаща отделно“, дава идея той. „Трябва да се ревизира ежегодно базовата субсидия за един студент, особено при инфлация над 15%“, смята ректорът на УНСС проф. Димитров.

Реформи и В ректорските заплати

На фона на битката за заплатите на най-младите възнагражденията на някои ректори изглеждат неприлично високи. За да обуздае апетитите на някои от тях, през 2021 г. кабинетът създаде общи правила за ректорските възнаграждения. Основната месечна заплата бе обвързана за средната асистентска, а за бонуси бе сложен лимит от 36 хил. лв. на година – и то само ако изпълняват заложените цели в договора им за управление с министъра. От имотните декларации обаче е видно, че очевидно има вратички за допълнителни доходи, например за участие в проекти.

„Не може само министърът да дава оценка на работата на ректора, що се отнася до допълнителното му възнаграждение. Трябва да се питат и представители на националните синдикати и работодателите, които са бизнес партньори на висшите училища, както и на преподавателите и служителите в университета“, смята Лиляна Вълчева. Затова според нея е време за промяна на наредбата, като при въпросната оценката се отчита и доколко ректорите изпълняват политиката по доходите на гържавата. „Ректорите работят в екип, нека се видят и заплатите на зам.-ректори, декани, ръководители на катедри“, предлага тя.